

Bidrag til

Hanherredernes Topografi.

Af C. Klitgaard.

V. Kjeldgaard.

HØJDEDRAGENE i Aggersborg, Gjøttrup og Kjettrup Sogne i Hanherred er adskilte ved en temmelig bred Kærstrækning, der vel i fordums Dage har været dækket af en Arm af Limfjorden, som jo i disse Egne tidligere har bredt sig over store Strækninger, der nu er forvandlede til Moser og Kær.

Af den i Kjettrup Sogn liggende Del af nævnte Kærstrækning har Vester Kjeldgaard i sin Tid ved Udskiftningen faaet tillagt et stort Areal, som nu delvis er under Kultur, efter at en Afvanding har fundet Sted, og i øvrigt kan hver især af Lodsejerne jo nu benytte sin Part efter eget Godtykke, idet Grænserne for enhvers Omraade blev fastsatte ved Udskiftningen.

Dette Kær har imidlertid i tidligere Tid, ja måske gennem Aarhundreder, været Anledning til en Mængde Stridigheder mellem Egnens Beboere, og da særlig mellem Ejerne af Vester Kjeldgaard paa den ene Side og Bymændene i Øslev paa den anden, og da en Del af de Aktstykker, der herom er bevarede, ikke er uden Interesse i Henseende til nævnte Egns Historie, skal man i det følgende fremdrage et og andet Sagen vedrørende.

1543 vidnede 8 Mænd paa Hanherreds Ting, at de saa for dem stande paa Tinget 4 Dannemænd, som vidnede, at fra de to Stene, som staar østen til Vejen, som Movst Nielsøn lod sætte nordvest i Kjeldgaards Mark, og saa ret vester [ned?] til Kæret, at det Jord dér sønder for indtil *Duisbjerg*, det Jord pløjede aldrig nogen Mand enten af Drøstrup eller til Øslev andre end til Kjeldgaard, og have de brugt det til fornævnte Gaard i rolig Hævd saalænge os kan mindes¹⁾.

1558 vidnede 8 Mænd paa Hanherreds. Ting, at ”somme af dem mindes i 50 Aar, og det er dem vitterligt, at en Eng, som ligger vesten og norden til V. Kjeldgaards Bjerg, som kaldes *Duisbjerg*, sønden og sydvest fra *Svinbjerg*, som Niels Christensøn haver nu indkastet, østen til Øslev Eng, den Eng haver ligget og været brugt til V. Kjeldgaard, som Niels Christensen udi bor, fornævnte Aar ulast og ukjært og er rette Gaardsens Eng til V. Kjeldgaard²⁾).

At sidstanførte Tingsvidne erfares at V Kjeldgaard 1558 brugtes af en Niels Christensøn, men derimod vide vi ikke, hvem der da ejede Gaarden.

Ved samme Tid som Niels Christensøn lod Engen indkaste, lod han ogsaa grave en Grøft igennem Kæret, men for at denne Grøft ikke senere skulde blive betragtet som en Skelgrøft erhvervede han 1560 følgende Tingsvidne: ”Christen Kold³⁾ i Vester Thorup, Dommer til Hanherreds Ting, Christoffer Skriver og Jens Christensøn i Mandstrup kundgjør for alle, at Aar efter Guds Byrd 1560. Mandagen næst efter Sct. . . . dag paa fornævnte Ting var skicket Niels Christensøn i Kjeldgaard, der lovlig bad og fik et Tingsvidne af 8 Dannemænd, som er (Mændene var fra Krøldrup, Sigaard, Drøstrup, Øslev og Torup), disse fornævnte 8 Mænd vidnede med oprakte Fingre og helgens Ed, at de var udi Kjeldgaards Kjær vestenfor Kjeldgaard, der saa de, at Niels Christensøn haver kastet en Grob og Vandløb sønder fra vester Ende og sønder Side af Niels Christensøns Engediger og saa derover fornævnte Kjeldgaards Kjær. Dette Skyvr⁴⁾ og Vandløb haver fornævnte Niels Christensøn kastet, for Vand skulde løbe af Kjæret, for Blødes Skyld, for hans Fæmon i hans Kjær, og ikke fornævnte Grob eller ”schiurd⁵⁾ er kastet for nogen Markeskjel, og ikke heller det er nogen Markeskjel med samme Grob eller Vandløb i nogen Maade. In cujus rej o.s.v. (2 Segl)⁶⁾.

1610 var der Uenighed mellem Øslev Bymænd og Manden i V. Kjeldgaard angaaende Brugen af Kæret, og Otto Skeel til Hammelmose lod da sin Foged Poul Andersen⁷⁾ tage fra Hammelmose op til Hanherred for at faa Sagen ordnet. Dette lykkedes ogsaa, og 1610, Mandagen 2 Juli, kundgjorde Erik Sørensen i Bratbjerggaard⁸⁾. Just Jensen i Bonderup, Lars Mikkelsen i Janumsti og Niels Nielsøn⁹⁾ i Tanderupgaard, at ”Poul Andersen fik et fuldt Tingsvidne af 8 Dannemænd, som vidnede, at

³⁾ Var 1556 Sandemand, da der sattes Skel mellem Hingelbjerg og Kollerup.

⁴⁾ Skiver = Vandløb, maaske oprindeligt et skaaret (gravet) Vandløb.

⁵⁾ Skiver.

⁶⁾ Arkivet paa Aagaard.

⁷⁾ Maaske Poul Andersen Børialsen, der var Ridefoged til Aalborghus og boede paa Hvilshøjgaard medens Otto Skeel, var Lensmand for Aalborghus.

⁸⁾ ”Den Tid i Dommers Sted.”

⁹⁾ Niels Nielsøn Griis, død 1623.

¹⁾ Tingsvidnet blev fremlagt paa Tinget 1634 ¹⁶/₁₀₀ [Aagaards Arkiv].

²⁾ Tingsvidnet blev fremlagt paa Tinget 1634 ¹⁶/₁₀₀ [Aagaards Arkiv].

de saa og hørte her nu i Dag for dennem stande (6 Mænd fra Øslev), som tog i Poul Andersens Haand og tilforpligtede dennem, at de aldeles ingen Brug skulde have i det Kjær vesten for V. Kjeldgaard og østen til Blegisbæk, hverken med . . . Tørveskjær . . . eller paa anden Maade, undtagen hvis deres Øg og Fæ kan komme derind og have en billig Drift, som de tilforn haft haver, dog fornævnte Gaard uden Skade¹⁰).

Saa synes der at have været Fred i nogle Aar, men 1634, d. 16. Juni, vitterliggjorde Peder Roed i Klim¹¹). Jens Andersøn i Bjerre, Niels Trudsøn i Haven og Peder Roed fra Lin, at paa Tinget var skikket ærlige og velforstandige r Karl Knud Christensøn i Kjeldgaard, som æskede og fik et fuldt Tingsvidne af 8 Mænd, at de saa og hørte, at Knud Christensen lod læse og paaskrive de foran meddelte Tingsvidner af 1543 og 1558¹²).

Om denne Knud Christensen vide vi, at han var født paa V. Kjeldgaard, og at hans Broder Jens Christensøn brugte denne Gaard 1643¹³). De levede begge 1685, og sidstnævnte opholdt sig da i Søndergaard i Kjettrup.

Ved Tiden 1678 ejedes V. Kjeldgaard af en fattig Adelsmand, der hed Bendix Hartvigsen, og som var Søn af Kaptejn Jørgen Hartvigsen til Kjærsgaard i Vends Herred og Birgitte Qvesdatter Bille¹⁴). Bendix Hartvigsen, der skrev sig til Terpsgaard i V. Lisbjerg Herred var 1655 Løjtnant; til Fods og 1659 Kaptejn ved Oberst Dyres Regiment. Han skrev sig 1654 til Haven i Vust Sogn og .1665-1669 til Blegsted i Vust, hvilke Smaagaarde han vist havde faaet med sin Hustru Dorte Navl, der var Datter af Jørgen Navl til Klim Oddegaard¹⁵).

Efter Svigerfaderens Død fik han Klim Oddegaard (1678) og maaske ogsaa V. Kjeldgaard, men sidstnævnte Gaard solgte han atter til Marie Høeg, Enke efter Hak Vind til Aggersborg, som dog igen 1678 ²⁷/₃ skødede den til Bendix Hartvigsen¹⁶). Han boede her de følgende Aar, men døde ca. 1682, og da Fru Marie Høeg antagelig havde Penge til gode hos ham, fik hun atter V. Kjeldgaard, hvilken hun ved Skøde, dateret 1683 ¹⁰/₃ paa Oddegaard, solgte til Hans Frederik Levetzou til Oxholm.

Bendix Hartvigsens Enke flyttede derefter til Husby i Kjettrup Sogn, hvor hun boede paa en Ryttergaard, som stod for 4³/₄ Td. Hk. Her døde hun 1686, og Kjettrup Kirkebog oplyser, at "1686 Fredagen d. 11. Junii blev Fr. Dorethe Nauls i

Husbye indsat i Kircken, og strax [ført] til Klim Kircke, hvor hindis Mand og Børn staa." De havde 7 Børn, hvoraf Otte eller Ove døde 1682 og blev indsat bag Alteret i Kjettrup Kirke, og Frans blev 1709 gift i Vixø med en Maren Vingelby.

Angaaende de øvrige 5 Børn vides der kun lidt udover, at Karen, som 1662 blev døbt i Lisbjerg Kirke, 1693 ægtede Evert Olsen, Degn i Rær, Vixø og Hansted; hun blev begravet 1729¹⁷).

Da Generalmajor Levetzau havde købt V. Kjeldgaard, udstedte han 1683 ¹⁰/₅ en saalydende Transport: "Jeg Hans Friderich Levetzou til Oxholm og Holgaard, kgl. Majts velbestaltede General-Major kjender og hermed for alle vitterliggjør, at eftersom den Skjøde af Velb. Fru Marie Høg udgiven angaaende Vester Kjeldgaard, af Dato Oddegaard d. 10. Marts Anno 1683, fremvist paa Viborg Landsting d. 16. Marts 1683 afprotokolleret, - samme Gaard er beliggende udi Øster Hanherred udi Kjettrup Sogn og skylder aarligen: Byg 6 Tdr., et Svin, Havre 4 Tdr. Gjæsteri, Spindpenge 20 Skilling dansk - og eftersom velb. Fru Marie Høgs udgivne Skjøde paa samme fornævnte Vester Kjeldgaard lyder og melder paa mig, da er det Niels Jensens Kjøb, saa jeg og mine Arvinger ingen Lod, Del, Ret eller Rettighed haver til eller udi foromberørte Vester Kjeldgaard eller dens Rettighed med rette Tilliggende intet undtagendes udi nogen Maade, mens forbemeldte Niels Jensen og hans Arvinger skal have, nyde, bruge og beholde til evindelig Ejendom og kjender jeg mig og mine Arvinger ingen Lod, Del . . . at have til eller udi fornævnte Gaard. . . , mens imod denne min Forskrivning haver Niels Jensen overdraget til mig hans Pantebrev og Obligation, da eftersom Niels Jensen haver i Pant sat til mig samme foromrørte Vester Kjeldgaard efter hans til mig udgivne Obligation og Panteforskrivnings videre Formelding, da naar Niels Jensen indfrier og indløser samme Vester Kjeldgaard, lover jeg at give hannem og hans Arvinger fornøjeligt og fuldkomment Skjøde. Dets til Bekræftelse haver jeg det underskrevet" o.s.v.¹⁸).

Efter at Niels Jensen var kommen til V. Kjeldgaard, kom han snart i Strid med de øvrige Folk paa Egnen angaaende Brugen af det omskrevne Kær, og 1684 kom det til Proces mellem ham og Bymændene i Øslev¹⁹). De blev dog "venlig og vel forenet og forligt om, hvis Tvist og Uenighed dennem haver været imellem til denne Dag" paa de Betingelser, at de 2 nye Kast, som Niels Jensen havde ladet kaste fra Kjeldgaards Mark og vest paa, skulde han give Afkald paa formedelst den gode Herre velb. Palle Rantzau og andre gode Herrers Forbøns Skyld, og til Gengæld skulde Øslev Mænd holde deres Engdiger i god

¹⁰ Fremlagt paa Tinget 1684 ¹/₁₂.

¹¹ "Den Dag i Dommers Sted til Hanherreds Ting."

¹² 1620 ²/₇ og 1625 ³⁰/₅ var der dog blevet taget nogle Synsvidner angaaende Grøftegravning og Splittørvskaar i omhandlede Kær [Tgb. 1685 ³⁰/₃].

¹³ Tingsvidne af Hanherreds Ting 1685 ¹⁴/₉ og Indlæg i Processen for Landstinget [Aagaards Arkiv].

¹⁴ D. A. A. 14,194 og 18,561.

¹⁵ Haven fik han 1654 af Svigerfaderen.

¹⁶ Landst. S. + Pb. 18,18.

¹⁷ D. A. A. 14,194 og 18,561.

¹⁸ Original i Arkivet paa Aagaard. Dokumentet er kasseret ved Gennemskæring.

¹⁹ Tgb. ¹⁷/₁₁ og ²⁴/₁₁.

hævd og ved Magt og opkaste Niels Jensens Engdiger. Vejen, som gik fra Øslev til Vester Kjeldgaard fik de ogsaa Ret til at bruge, naar de skulde til deres Kær, for saa vidt det kunde ske uden Skade paa Niels Jensens Korn, Ager eller Mark²⁰). Dette Forlig maa dog ikke have været tilfredsstillende for parterne, thi kort efter sluttedes et nyt²¹), hvorefter det tidligere skulde være magtesløst; Øslev Mænd havde vist i det første glemt at betinge sig Ret til at beholde deres forrige Drift, men herom blev der nu indsat en Passus og Øslev Bymænd fik Tilladelse til at lukke det gravede Kast.

For saa vidt var alt jævnet, men saa brød Striden frem paany, angaaende hvad der skulde forstaas ved Øslev Mænds forrige Drift. Niels Jensen mente, at de ikke uden Godtgørelse maatte bruge Græsning i Kjeldgaards Kær, og Øslev Bymænd mente, at de havde Alderstidshævd paa, en saadan Ret. Niels Jensen vilde saa have nedlagt retsligt Forbud imod, at Øslev Mænd brugte Græsningen i Kæret, men Herredsfogden Mathias Tøxen, der boede i Sønder Bjerre i Gjøttrup Sogn, kendte 19. Januar 1685 for Ret, at der ikke kunde udstedes Forbudsvidne, forinden alle Lodsejerne og deres Fuldmægtige (d.v.s.: Herskaber) blev indstævnedes²²).

Herredsfogden veg derefter sit Sæde, og Jens Vognsen Munch til Nørthorup²³) blev beskikket til Sættedommer.

1685 ⁹/₂ vidnede den tidligere Bruger af V. Kjeldgaard, Jens Christensen, at i de 60 Aar, han mindedes, havde Øslev Mænd haft fri Fart over Kjeldgaards Mark til Kæret i Syd og Vest²⁴), og 9 Mænd vidnede, at i over 40 Aar havde Øslev Mænd haft baade fri Fart over Kjeldgaards Mark til og fra Kæret og fri Græsning i dette; den ene Mand vidnede yderligere, at han havde vogtet Øslev Bys Faar i Kæret under Kjeldgaards Bjerg. 4 Synstiiænd vidnede, at de ⁵/₂ havde synet et nyt Kast i V. Kjeldgaards Kær der var en Grøft 240 Favne lang i Øst og Vest, ²/₂ Alen bred og 3 Alen dyb med Dige o.s.v.²⁵). Til at paahøre disse Vidner havde Ejerne at Øslev By, nemlig Fru Helle Urne til Estvadgaard, Enke efter Morten Skinkel til Brejninggaard, Fru Ingeborg Krabbe, Enke efter Oberst Holger Trolle samt Albret Jensen til Slettegaard, indstævnet Generalmajor Levetzau til Oxholm og ”ærlige og velfornemme” Mand Niels Jensen i V. Kjeldgaard, og paa Bymændenes Vegne førtes Sagen at Theodosius Eliasøn, Fuldmægtig paa Aagaard, medens den paa Generalmajorens Vegne førtes af Børge Sørensen i Næsborg. Den ¹⁶/₂ s. A. førte Bymændene atter Vidne angaaende

deres Rettigheder i Kæret, og 10 Mænd, der mindedes i indtil 50 Aar, vidnede, at de havde haft fri Kørsel over Kjeldgaards Mark og fri Græsning i Kæret²⁶).

Da Kæret i de ældre Dokumenter stedse kaldes V. Kjeldgaards Kær, stillede Levetzau Fuldmægtig, Børge Sørensen, det Spørgsmaal til et af Vidnerne, om han kaldte Kæret Øslev Kær eller V. Kjeldgaards Kær, men Manden fattede hensigten og svarede, at han kaldte det deres fælles Kær.

Imidlertid havde Levetzau ved Viborg Landsting ladet Ejerne af Øslev By indstævne for at høre Kontravidner m.v., og han begærede derfor Sagens videre Behandling; udsat i 6 Uger, hvilket tilstodes.

30. Marts kom Sagen atter for, og der fremlagdes en Mængde Dokumenter fra begge Sider. Herredsfogden Mathias Tøxen havde saaledes givet Øslev Bymænd en Attest, at de ved Landmaalingen - i Anledning af den forestaaende Matrikulering - havde opgivet Kæret som fælles for V. Kjeldgaard og Øslev²⁷), men denne Attest blev dog næppe af stor Værdi, da de Mænd, som havde udført Eng- og Græsningstaksationen. afgav Erklæring i modsat Retning. Det vidnede ogsaa imod Øslev Bymænds Udsagn, at Bendix Hartvigsen i 1680 ¹³/₆ havde ladet tingløse Forbud imod, at Øslev Mænd kom over hans Mark, Eng og Kær, og at Bymændene da ikke havde protesteret mod et saadant Forbud.

Bendix Hartvigsens Enke levede jo endnu, og af hende maatte man da kunne faa Rede paa, hvorledes, Forholdet var i den Tid, da de boede paa Gaarden. Det havde Niels Jensen i V. Kjeldgaard heller ikke forsømt, og 23. Marts underskrev hun en Erklæring, at Øslev Bymænd ingen Fællig havde eller nogen Tid havde haft i V. Kjeldgaard Kær i den Tid, da hun og hendes Mand boede paa Gaarden, og heller ikke tilkom det dem at have Færdsel over Gaardens Mark og endnu mindre igennem Gaarden²⁸).

Det vilde føre for vidt at referere alle Enkelthederne i denne Sag, der fortsættes gennem hele Sommeren, men 14. Septbr. 1685 fremlagdes et skriftligt Vidne, hvori Chr. Sørensen i Tolstrup, som var barnefødt i Mandstrup, erklærede, at noget efter den første kejserlige Krig tjente han i Øslev, og da havde Byens Mænd ingen Ret i Kjeldgaards Kær, og de maatte heller ikke uden Tilladelse og Vederlag komme over Gaardens Mark eller igennem Gaarden, og 1643 havde Øslev Mænd heller ingen Fællig i Kjeldgaards Kær østen for Blegisbæk, men den Græsning, som deres Fæ undertiden fik i V. Kjeldgaards Kær, gav de Vederlag for, og Vejen til Øslev Kær gik lige fra

²⁰ Tgb. ¹/₁₂.

²¹ ²²/₁₂, Tgb.

²² Tgb.

²³ Søn af Vogn Jrag til Slettegaard.

²⁴ Jens Christensen blev - vist paa Grund af Alderdom - afhørt hjemme.

²⁵ Tgb.

²⁶ Tgb.

²⁷ Tgb. ³⁰/₃.

²⁸ Tgb. ³⁰/₃.

Øslev og ad Drøstrup, vesten om deres Enge og Engdiger²⁹).

26. Oktober var der indstævnet et halvt Hundrede Mennesker, dels for at vidne og dels for Vidner at paahøre, deriblandt Folk fra Mandstrup; Skræm, Bejstrup, Øland o.fl. samt Generalmajor Levetzau og Fru Dorte Navl. Sidstnævnte var kommen lidt uheldig af Sted med den foran omtalte Erklæring, thi da hun havde afgivet den, skrev Øslev Bymænd til "hendes Velbaarenhed" og begærede den "gode Frue"s sandfærdige Svar angaaende, hvorledes Forholdene havde været i den Tid, hun og hendes Mand boede paa V. Kjeldgaard, og hun maatte da afgive følgende "korte" og sandfærdige Svar:

"Hvad sig belanger min Attest til velfornemme Niels Jensen i Vester Kjeldgaard udgivet, da haver det sig dermed saaledes, at fornævnte Niels Jensen begjærede, jeg vilde give hannem min Kundskab, om jeg eller min salig Mand havde nydt nogen Villighed af Øslev Bymænd for den Græsning, de havde udi Vester Kjeldgaards Mark, hvortil jeg svarede, de havde derfor gjort os Villighed, mens sandelig for Gud! min Mening ej var anderledes, end de havde gjort os Villighed for den Græsning, de havde haft paa vores Endelsmark, Baarer og Eng, saasom vi desværre ej selv havde saa meget Fæ, vores Græsning kunde fortære, mens for den Græsning, de havde i vores fælles Kjær og nu omtvistede Kjær, gjorde de os aldrig nogen Villighed for, undtagen dem, som havde deres Fæ til Gang hos os, betalte Hjorden for det at vogte, som gik udi vores Fold; ikke heller var det min Mening, at jeg noget derom kunde attestere eller vidne, og derfor min Attest, som af mig aldrig blev læst, mens af mig som en godtroende udi Enfoldighed underskreven, melder om andet, enten de skulde have givet eller gjort os nogen Villighed for den Græsning, de havde i vores og deres fælles Kjær, eller for den Fart, de havde med Vejen over Vester Kjeldgaards Mark og igjennem Gaarden til og fra deres Kjær, er mig ganske intet ombevidst, og ej heller de gjorde os nogen Villighed derfor i nogen Maade, saa sandt mig Gud skal hjælpe. Dette til Bekræftelse under min egen Haand Datum, Husby, d. 16. Septbr., Anno 1685 – Dorete Navl."

Sagen kom nu for Viborg Landsting, og Levetzaus Sag fører³⁰) fremkom her med et langt Indlæg, dat. Viborg, 5 Novbr. 1685, hvori han dels søgte at bevise, at Øslev Mænd ingen Ret havde i V. Kjeldgaards Kær, og dels klagede over, at den Behandling, Sagen havde faaet ved Hjemtinget, paa flere Punkter var imod Loven. Saaledes sagde han, at Øslev Mænds Hovedvidne, den bedagede Jens Christensen. "som nu gaar udi Barndom og ikke ret

meget skal vide, hvad han siger eller gjør", var i Svogerskab med Sagvolderne ligesom flere, af de andre af Øslev Mænds Vidner og at deres Proces bestod af ,mange Åbyxer. Ligeledes klagede han over, at Øslev Mænd havde, faaet utilbørligt Medhold, saavel af den ordinære, Dommer som af Sættedommeren³¹), og over, at der imod Loven havde været 3 Skrivere til at indføre det, der passerede paa Tinget d. 14. Septbr. 1685, ligesom ogsaa en af Niels Jensen ved Tinget 26. Oktober nedlagt Protest imod Fru Dorte Navls Attest af 16. Septbr. s. A., "der dog paa Tinget paa Skrivers Skar . . .³²) blev indført", ikke var bleven indført i det beskrevne Tingsvidne. Han mente ogsaa, at fordi en Fæstebonde, der var af samme Stand og Gemyt som sine Naboer, kunde lade det gaa upaataalt hen, at Naboerne - Jorddrotten uvitterligt - benyttede hans Græsning og Drift, vilde det være ubilligt at forlange, at Ejeren, som havde købt for Sølv og Penge, skulde gøre ligesaa, og han haabede bl. a., at baade Herredsfogden, og Sættedommeren "- som aabenbare partiske Mænd - for udvist Hovmod, Fortræd og Skade tilligemed Processens anselige Bekostning" maatte blive kendt pligtige at staa Generalmajoren til Rette.

Af samme Indlæg ses, at Øslev Bymænd ikke gav Afkald paa Græsning i Kæret den Sommer, Processen stod paa, men derimod førte deres Bæster og Kreaturer ind i det nye Kast i Kæret og vogtede dem dér Dag og Nat med Vaaben og antændt Ild, idet de sagde, at de om Natten vogtede dem for Ulve og om Dagen for at afværge Skade, hvilket de aldrig forhen havde gjort.

Landstingsdommen gav dog Øslev Mænd Medhold; den lød saaledes:

"Landstingsdom³³) afsagt mellem Øslev Mænd i Kjettrup Sogn og Vester Kjeldgaards Beboer Niels Jensen angaaende Fædriften i Vester Kjeldgaards Kjær, Øslev Mænd at beholde, men ikke Tørvegrøft. Aar 1685 d. 10. November saaledes lydende:

Med flere Ord og Tale, dennem derom imellem var, da efter Tiltale, Gjensvar og denne Sags Lejlighed:

Eftersom her i Rette lægges et Tingsvidne, udstedt af Hanherreds Ting d. 2. Juli 1610, hvoraf ses, at Øslev Bymænd haver taget Povel Andersen, Foged paa Hammelmose, i Haande paa hans Husbonds velb. Otto Skeel til Hammelmose hans Vegne og tilforpligtede dennem, at de aldeles ingen Brug skulde have i det Kjær vesten til Vester Kjeldgaard med Tørvegrøft eller i andre Maader, undtagen hvis deres Fæ kunde, komme derind og have en billig Drift som de tilforn haft haven dog forbemeldte Gaard uden Skade, og af Tingsvidnet

²⁹ Tgb.

³⁰ Hans Navn er ulæseligt, men det synes at have været Ouesen eller lign.

³¹ Jens Vognsen havde $\frac{16}{3}$ og $\frac{30}{3}$ afsagt to Domme vedrørende Sagen, hvilke begge gik imod V. Kjeldgaards Besidder.

³² Kladder?

³³ Afskrift efter en af Daniel Friedenreich afskrevet Kopi af Originalen. [Aagaards Arkiv].

udstedt af Hanherreds Ting d. 9. Februar 1685 fornemmes, at Øslev Mænd haver i langsommelig Tid og over tyve Aar haft deres fri Fart og Kjørsel over Kjeldgaards Mark og til Kjæret og haft deres Græsning dér uden nogen bevislig Villighed, hvilket og Tingsvidnet udstedt af samme Ting d. 16. Februar, dernæst. efter ydermere bekræfter, hvorimod Knud Christensens og. Christen Sørensens Vidnesbyrd ikke for gyldig kan anses, og Niels Jensen paa Vester Kjeldgaard paa Hanherreds Ting den 22. December 1684 selv haver frasagt sig det nye opgravede Kast, som han haver ladet grave i Kjæret og tilladt Øslev Bymænd det at nedkaste og deres forrige Drift at beholde og nyde deres fri Fart og Kørsel over Kjeldgaards Mark til Kjæret. Fru Dorethe Naul, og udi sit Svar paa Øslev Bymænds Beskikkelse gjør anden Forklaring paa hendes udgivne Kundskab, end den i Rette lagte Attest af den 23. Marts 1685 omformelder. Da ses ikke Øslev Bymænd at kunne formenes deres fællig Fædrift udi Vester Kjeldgaards Kjære, som de i langsommelig Tid hid til Dags haft haver; men Niels Jensen pligtig er og bør den nye opgravede Grøft at igjenkaste, og Øslev Bymænd saavel inden som uden for samme Kast med deres Fæ ubehindret at drive efter forinden førte gammelt Tingsvidne, saavidt Fællig kan taale, og dertil, nyde fri Fart og Kjørsel over Kjeldgaards Mark, som de af Arilds Tid haft haver, og Niels Jensen udi ovenskrevne Tingsvidne af Hanherreds Ting d. 22, December 1684 dennem selv tilladt haver. In cujus rei testimonium sigilla nostra præsenti bus inferius impresse.” Derunder stod Landsdommernes Segl, nemlig Justits- og Kancelliraad Erik Rodsten til Lerbæk, Kancelliraad Peder Lerche til Lerchenfeldt, Christoffer Bartholin til Bailum, Frans Biering, Landstingshører.

Forinden denne lille Artikel ,sluttes, skal endnu anføres, at Niels Jensen 1696 ^{28/2} indstævnedes Ridefogden Chr. Mørch paa Aagaard til Synsafhjemmelse angaaende V. Kjeldgaards Bygninger, samt at en Jørgen Madsen ved Dom af 1698 ^{8/1} blev kendt pligtig til at betale 5 Rdl. i Omkostninger i en Sag, som var anlagt mod ham for et, Overfald paa Niels Jensen og hans hustru Anne Jørgensdatter³⁴).

1707, Fredag 9. Decbr., blev Hovmester Sl. Niels Jensen i Vester Kjeldgaard begravet, ætat. 75 Aar 6 Mdr. 14 Dage, og 1713, Dom. 2. epiph. (^{15/1}), blev Hovmesterinden i Kjeldgaard, Anne Jørgensdatter, begravet, æt. 70 Aar³⁵).

Gaarden, der ved Matrikuleringen 1690 blev skyldsæt for 10 Tdr. 2 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Hartkorn, tilhørte 1714 Magister Daniel Friedenreich, Præst i Kjettrup og Gjøttrup 1705-1758. Efter hans Død kom den til hans Datter Malene Kathrine Friedenreich, der var gift med Faderens Eftermand i Embedet, Jørgen Fogh Clementin. Han døde

1771, og hans Enke gav 1779 Gaardens Fæster, Christen Kronborg, Købebrev paa den, saaledes at han efter hendes Død skulde have Skøde paa den mod at betale 400 Rdl. til hendes Bo, og i henhold hertil fik han saa 1784 Skøde af Arvingerne. Efter Kronborgs Død 1793 blev hans Enke Ane Marie Mogensdatter Brix hensiddende i uskiftet Bo indtil 1807, da Gaarden ved Skifte takseredes til 1200 Rdl. (med Besætning og Indbo). Hun afstod 1811 V. Kjeldgaard til sin Søn Christen Kronborg (død 1853), hvis Søn Mogens Brix Kronborg nu er Ejer af Gaarden³⁶).

Skel mellem Hingelbjerg og Kollerup 1556.

(Afskrevet efter en Kopi, der findes paa Aagaard.)

Rasmus Jensen i Bonderup, den Tid i Dommers Sted paa Hanherreds Ting. P. Nielsen i Tanderup. Jep Poulsen i Bejstrup, P. Skip i Bonderup kundgjør for alle:

Aar 1590, Mandag, som er den 13. Dag Juli, var skikket ærlig og velbyrdig Mand *Palli Griis* til Slette, der æskede og fik et fuldt Tingsvidne af 8 Dannemænd, som er Jep Povlsen i Beistrup, P. Skip i Bonderup, Rasmus Pedersen i Skjerping, Frans Gundisen i Fjerreslev, Chr. Jonsen i Stagsted, P. Jensen i Lund, Markver Mouridsen i Tanderup og Chr. Ibsen i Svenstrup, der vandt i deres hellige Ed, at de saa og hørte her nu i Dag paa fornævnte Ting oplæse et Tingsvidne lydende Ord fra Ord. som herefter følger:

”*Christen Povlsen i Aggerborg Torup, Dommer til Hanherreds Ting, Christoffer Skriver, Jens Christensen i Manstrup, Mikkell Jensen i Drøstrup, Mourids Thomsen i Bejstrup og Poul Mikkelsen i Aldrup evindeligen med Gud kundgjør for alle, at Aar efter Guds Byrd 1556, Mandagen næst efter Dom. Judicia paa fornævnte Ting var skikket Jens Mikkelsen i Hingelbjerg, begjærede og fik et Tingsvidne af 8 Dannemænd, som er Jens Christensen i Manstrup, Poul Mikkelsen i Aldrup, Mikkell Jensen i Drøstrup, Mourids Thomsen i Bejstrup, Christen Laursen i Vust, Jep Mikkelsen i Øslev, Niels Pedersen i Gjøttrup og Mikkell Pedersen ibm., hvilke fornævnte 8 Dannemænd, da alle endrægteligen vunde med deres hellige Ed og oprakte Fingre, at de saa og hørte samme Dag paa fornævnte Ting for Tingsdom for dennem stande Christen Kold i Vester Torup³⁷) og Jep Lassen i Bjerre, som var Sandemænd i fornævnte Herred, den Tid Tov blev gjort mellem Hingelbjerg og Kollerup, bort ved 7 Aar siden, paa deres Medbrødrers Vegne, og bestod, at de gjorde deres Tov og Sandemænds Ed imellem fornævnte 2 Byer, som de var lovlig tilkrævet at Tinge i saa Maade: Den første Sten satte de vesten op til *Vendelbovej*,*

³⁴ Tgb.

³⁵ Kjettrup Kbg.

³⁶ Om Familien Kronborg og dens Forgængerer kan henvises til min Stambog over Efterk. af Mogens Brix o.s.v. S. b16 ff.

³⁷ Var 1560 Herredsfoged.

saa en anden østen med Diget, saa en anden der østen for og saa sønder med en gammel Rén og saa satte, [de] en vesten op til *Bagenhøj* og saa en østen og sønden op til samme Høj og saa en Sten i Sigen [?] og Bækken og saa en i Nørmede paa Engediget, en Sten midt ad Engen, og saa satte de den sidste Sten i sønder nede paa fornævnte Dige. Disse fornævnte Sten satte de efter hverandre øster til Kjæret til *Aalofgaards* Markskjel møder; den fornævnte Tov meldte de ved Fuldmagt at blive for et ret Sandemændstov imellem fornævnte 2 Byer. At saa vunde for os, det vinde vi med vore Indsegl. Datum ut supra.” At vi saadan et Tingsvidne have set og hørt læse her i Dag, som er skrevet paa Pergament med hængende Sejl ved, vel fortrykt, det vinder vi med vores Segler her undertrykt Datum ut supra. (4 Segl.)

Dom af Hanherreds Ting 1585

angaaende Holmsøgaard.

(1570 ⁴/₇ var skikket for Hanherredsting paa ærlig og velb. Jomfru *Sophie Amalia Brochenhus* til Hauerslevgaard³⁸) hendes Vegne: *Søren Andersen* i Bonderup, Ridefoged over Jomfruens Gods i Hanherred og Thy, paa ærlig og velb. *Hr. Henrik Rantzau* til Fannerup hans Vegne: *Niels Ibsøn Hjerrild*, Ridefoged til Aagaard; paa ærlig og velb. *Preben Brahe* til Engelsholm hans Vegne: *Jens Bloch* i Lunde, Ridefoged over den gode Mands Gods i Hauerslev Sogn, hvilke tog Tingsvidne, at 8 Mænd saa og hørte, at Dommen blev fremlagt.)

Anders Thomsen i Guldbjerregaard *Dommer til Hanherreds Ting*, kundgjør for alle: Guds Aar 1585, Mandagen, som Snaps Hanherreds Ting paafaldt, var skikket Iver Jensen i Telling paa sin Husbonds, ærlig og velbyrdige Mand Mandrup Pasbjerg til Hagesholm paa den ene og haver her nu i Dag i Rette talet Niels Nielsen i Holmsøgaard paa den anden Side og ham beskyldte for nogen Tørv, som han haver ladet grave og afført af det Kjær liggendes sydøst fra Lørsted og nord fra Holmsøgaard paa den nordre Side af Aaen, og mente, at han havde ingen Rettighed til fornævnte Tørvegrøft, og fremlagde et Sandemændsbrev her til fornævnte Ting, udgivet Aar 1546, Mandagen næst før Mathies Apostels Dag, som medfører blandt andet, at de satte den første Sten midt i Strømgangen østen ved Lørsted Mølle, saa midtstrøms ned ad med mere fornævnte Brev omformelder, som findes uforseglet. Thi mødte ærlige og velbyrdige Mand Henrik Lykke til Overgaard paa forskrevne sin Tjener Niels Nielsens Vegne og fremlagde en Lovhævd under sin Dato 1574³⁹) til Viborg Landsting indgivet, som medfører blandt andet, hæderlige og renlivede Mand Jens

Nielssøn, Prior i den hellig Aands Hus i Aalborg, at have indværget til Holmsøgaard fri Fællig i Lørsted Mark halvtredje Tørvegrøft og halvtredje Lyngslet med mere samme Lovhævd medfører; derpaa fremlagdes Kongel. Majestæts allersommaadigste Herres Stadfæstelse under sin Datum 1561 den 2. Dag Februari paa Emsborg udgiven⁴⁰), som medfører hans Majestæt med mere Gods haver stadfæstet salig Frands Banner til Kokkedal Holmsøgaard med hendes rette Tilliggelse, som Hr. Christen Poulsøn, Prior og Forstander i den hellig Aands Hus i Aalborg, ham til Vederlag for andet Gods tilskiftet haver, [med] mere samme Stadfæstelse indeholder og udviser, og derhos beretter formeldte Henrik Lykke, at Holmsøgaard haver fri Fællig og Brug i Lørsted Mark med Fædrift og Lyngslet, som de af Arildstid haft haver og endnu haver i Brug, og mener efter saadan Lejlighed for . . .⁴¹) hans Tjener Niels Nielsen dermed ingen Uret at have gjort og mener ham for fornævnte Tiltale kvit at være. De overgav dermed paa begge Sider i alle Rette. Da efter Tiltale, Gjensvar og Sagens Lejlighed, Breve og Bevisning, som for mig i Rette lagdes, og efterdi forbemeldte Henrik Lykke beviser med Lovhævd, at have fri Fællig og Brug med Tørvegrøft og Lyngslet hos de Lørsted Mænd til Holmsøgaard saa og efter Recessens Lydelse, da ved jeg ikke, andet derom at afsige for Ret end fornævnte Niels Nielsen bør jo at have sin Brug med Tørvegrøft og Lyngslet hos de Lørsted Mænd, saavidt som fornævnte Lovhævd hannem med Ret tilholder, imedens og al den Stund fornævnte Lovhævd stander ved sin Fuldmagt. in cujus rei testimonium o.s.v.

(Segl [affaldet]).

Skelbrev mellem Kollerup By og Brøndum BY⁴²).

Anno 1753 Fredagen den 14. september mødte underskrevne *Kollerup* og *Brøndum* Byers Lodsejere dels selv, dels ved Fuldmægtige og dels ved Committerede paa bemeldte Byers sammengrænsende Ejendomme for at efterse og renovere Skjellet derimellem; og siden vi i Overværelse af begge Byers Beboere havde nøje beset Ejendommene fra nordvest hjørne af Kollerup Bys Hedeagre og vester paa til *Lien* imellem *Kollerup Hvarre* og *Skraa Hvarret* samt vester ud til Klim Skjel og nord paa til Kongens Forstrand og imidlertid forhørt en Del de ældste Mænds Proposition og Forklaring om Skjellets Renovation imellem ermeldte Byer, blev begyndt ved ernævnte nordvest Hjørne af Kollerup Byemarks Hedeagre (hvornæst Brøndum Bys Mark og Agerjord sydvest og vesten op til sig grænser) udi en Dal, som gaar

³⁸ D.v.s. Harridslevgaard.

³⁹ M. d. 1. xx quarta, die Visitationis Mariæ Virginis.

⁴⁰ jf Kronens Skøder.

⁴¹ ?.

⁴² To ikke underskrevne Eksempel. findes paa Aagaard.

øster og vester for Enden af Agrene kaldet *Kiellingdal*, hvor de ældste og vittigste Beboere af begge Byer forklarede, at det laveste dér i bemeldte Dal og vester paa havde de ,og deres gamle Forfædre af Alderstid anset for ret Skjel, som nu og enstemmig blev fornyet og vedkjendt at være ret Skjel imellem bemeldte Kollerup Bys Ejendom østen og norden til og Brøndums Ejendom sydvest og sønden for. Derfra begav vi os ungefær vester imod det nederste af bemeldte Dal for nørre Ende ar Brøndum Bys Sandbaarer, hvor vi samtlig vedtog at renovere Skjellet med en *graa* Sten, der blev fastsat til Skjel imellem Kollerup Ejendom paa nørre, og Brøndum Mark paa søndre Side. Hvorfra ungefær vester i lige Linje vi forføjede os tolv Favne norden til *Kabbels Høj*, hvor blev vedtaget at forfriske Skjellet med en Sten, som der blev sat og er *blaa*, hvilken blev vedkjendt for ret Skjel ligesom næst for er meldt. Derfra i bemeldte lige linje (ungefær vester) begav vi os paa *Brøndum Lie*, hvor oven paa omtrent midt imellem Kollerup *Hvarre* og Skraa Hvarret blev os forevist en *rød* Sten, som af bemeldte Byers Beboere og Lodsejere blev anset og vedkjendt for Skjel, som meldt er imellem Kollerup Bys Ejendom paa nørre og Brøndum Bys Ejendom paa søndre Side. Fra sidstmeldte røde Sten og ungefær nordvest ud til *Klim* Skjel møder, blev udset og vedtaget, at Skjellet skulde staa i lige Linje efter et Med, som paa denne Tid kjendelig viste sig derimellem oven

paa den mellemste Sandmile, henimod det norderste, bestaaende af tvende mørke og saa at se til fra Brøndum Lie som sorte Klitbanker; og som samme udsete Skjelmed og Klitbanker med Tiden og snart kunde forandres, blev vedtaget at samtlige Lodsejere, at der strax skulde sættes fire Egepæle i fornævnte lige Linje fra Brøndum Lie og nordvest ud til ermeldte Skjelmed, lige langt imellem hver Pæl. Og til den Ende efter bemeldte renoverede Skjel og Skjellinjer tilhører Ejendommen norden til, saavel neden som oven Lien nordvest ud til Klim Skjel og nord paa til Kongens Forstrand og til *Borups* Skjel møder, Kollerup Bye alene, og Ejendommene sønden for samme i Dag renoverede Skel, saavel oven som neden Lien ud til Klim Skjel og sønder til *Fjerridslev*, Enges og anden vedkommendes Skjel møder, at tilhøre Brøndum By alene, saa ingen enten af Kollerup ,eller Brøndum Byers Beboere vedkjender sig nogen Lod eller Del i hinandens Ejendomme, som nu imellem dem ved dette renoverede Skjel ganske tydelig er bleven fastsat, hvor over Kollerup Bys Beboere efterdags have ingen Drift, Grøft eller anden Slags Brug udi bemeldt Brøndum Ejendom, og Brøndum ligeledes paa sin Side at entholde sig fra fornævnte Kollerup Bys tilhørende Ejendom; paa samme Maade.

At saaledes for Disputer og ulejligheder herved i Tide at forebygge, som foreskrevet staa, forenlig, er vedtaget, afhandlet og forrettet, bekræfter vi med vores underskreyne Navne og hostrykte Signeter. Actum Aastedet ut supra.